

ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๖

จุลสาร

สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

พฤศจิกายน - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑

**โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
พื้นที่เกาะสมสารและเกาะช้างเคียง
สนองพระราชดำริโดย กองทัพเรือ**

ที่มา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงดำเนินโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ในกิจกรรมปลูก
ปลูกพันธุกรรมพืช ดำรงเก็บรวบรวม ปศุรักษา อนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืช ศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช
วางแผนพัฒนาพันธุ์พืช สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช และกิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์
พันธุกรรมพืช ซึ่งดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 แต่การดำเนินงานในเรื่องอนุรักษ์พันธุกรรมพืชตามเกาะต่างๆ นั้น
ยังไม่ดำเนินการเป็นรูปธรรม ดังนั้นกองทัพเรือซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพและความพร้อมด้านพื้นที่ จึงขอเข้า
ร่วมสนองพระราชดำริโดยเริ่มดำเนินการในพื้นที่เกาะสมสาร อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี ก่อนจะดำเนินต่อไปยังเกาะช้างเคียงต่อ
ไป

(ต่อจากหน้า 1)

นอกเหนือจากการที่กองทัพเรือได้ร่วมสนองพระราชดำริในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชตามเกาะแล้ว วัตถุประสงค์สำคัญอีกประการหนึ่งก็เพื่อพัฒนาบุคคลากรในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล และมุ่งหวังจะสร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนโดยพัฒนาพื้นที่เกาะให้เป็นแหล่งศึกษาด้านพันธุกรรมพืช นิเวศวิทยา ชีววิทยา และรักษาสภาพแวดล้อม

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ในพื้นที่เกาะแสมสาร ได้รวบรวมเอาผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ จากหน่วยงานและสถาบันการศึกษา และหน่วยงานเป็นคณะปฏิบัติงานวิทยาการ เข้าดำเนินการสำรวจพืชพรรณไม้และทรัพยากรธรรมชาติบนเกาะ โดยเริ่มเข้าพื้นที่ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2541 เป็นต้นมา และระหว่างวันที่ 3-4 กันยายน 2541 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม

บรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรความก้าวหน้าในการดำเนินงานและเสด็จประทับแรม ณ เติมท์ที่ประทับบนเกาะแสมสาร ยังความปลื้มปิติแก่เจ้าหน้าที่กองทัพเรือและคณะปฏิบัติงานวิทยาการที่เหน็ดเหนื่อยกับการปฏิบัติงานในช่วง 4 เดือนที่ผ่านมา

(อ่านต่อฉบับหน้า)

ถ้อยแถลง

พบกับอีกเช่นเคยนะคะ ฉบับนี้ก็เป็นฉบับสุดท้ายปี '41 เริ่มต้นปี '42 กันต่อในฉบับหน้า ในฉบับนี้ก็ยังมากไปด้วยสาระเรื่องน่ารู้ทางพฤกษศาสตร์และอื่นๆ เช่นเคย และที่น่าติดตามมากก็คือเรื่องการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชตามเกาะต่างๆ โดยในฉบับนี้ได้เกริ่นถึงที่มาในการดำเนินการสำรวจเป็นแห่งแรกในพื้นที่เกาะแสมสาร ชาวสมาชิกก็น่าสนใจ และถ้าอยากรู้ว่า แม่ชื่อคือใคร..? ติดตามในเปิดกรูกลางบ้านคะ ข้ายังมีเรื่องราวที่น่าสนใจและน่าติดตามเป็นอย่างยิ่ง.. และรอสวัสดิ์ปีใหม่กับสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนทุกท่านในฉบับนี้เลยคะ..

ข่าวสมาชิก

◆ เยี่ยมสมาชิกใหม่

ในช่วงเดือนกันยายนที่ผ่านมา คณะเจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้ไปเยี่ยมโรงเรียนและมอบหนังสืออ้างอิงทางพฤกษศาสตร์ให้กับสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนที่สมัครใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร คือ โรงเรียนอุดมศึกษา, โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย, โรงเรียนมัธยมธาดาทอง และโรงเรียนสพวิศรีสุโขทัย

๑ เจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มอบหนังสืออ้างอิงทางพฤกษศาสตร์ให้โรงเรียนสมาชิกใหม่

◆ นักพฤกษศาสตร์น้อย รุ่น 4

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) จัดอบรมนักพฤกษศาสตร์น้อยรุ่น 4 ขึ้น ระหว่างวันที่ 8-12 ตุลาคม ที่ผ่านมา และได้พานักพฤกษศาสตร์น้อยรุ่น 4 ไปทัศนศึกษาที่จังหวัดกาญจนบุรี ทำการศึกษาพรรณไม้ที่พิพิธภัณฑ์ชองเขาขาด พิพิธภัณฑ์โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ทั้งกันอย่าง และร่วมกันปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ บริเวณการไฟฟ้าเขื่อนเขาแหลม ในการไปทัศนศึกษาครั้งนี้มีโรงเรียนราชินีบน โรงเรียนสามเสนวิทยาลัยไปร่วมสังเกตการณ์ด้วย

◆ เยี่ยมโรงเรียนสมาชิกฯ จังหวัดหนองบัวลำภู

ในวันที่ 21-26 กันยายน ที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้ไปเยี่ยมสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนจังหวัดหนองบัวลำภูในครั้งนี้ได้เยี่ยมชม 12 โรงเรียน คือ

โรงเรียนบ้านสนามชัย โรงเรียนบ้านกุดเต่า
โรงเรียนบ้านหินตั้งวังพระจันทร์ โรงเรียนบ้านหัวขัว
โรงเรียนบ้านห้วยข่าโนนสมบูรณ์ โรงเรียนบ้านหินสี่
โรงเรียนบ้านหนองค้อ โรงเรียนบ้านวังหมื่น
โรงเรียนบ้านวังโพนคึมน้ำแกเสียง โรงเรียนบ้านกุดตุ้ม
โรงเรียนผาช่อนไซค์ชัย
โรงเรียนบ้านเขินราษฎร์เกษมศรี

๑ ประชุมแนวดำเนินการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและนำให้กับโรงเรียนสมาชิก จ. หนองบัวลำภู

๑ สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม) เปิดอบรมนักพฤกษศาสตร์น้อย รุ่น 4

เปิดกรุคลังบ้าน โดย รพแม่

แม่ชื่อ คือใคร...?

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ถ้าเด็กไม่สบาย คนที่เป็นพ่อหรือแม่คงจะนึกถึงการพาถูกไปหาหมอเพื่อตรวจว่าเป็นอะไร และรักษาโดยการแพทย์ปัจจุบันต่อไป หมดยุคที่จะมีใครนึกถึงแม่ชื่อ ซึ่งเด็กสมัยใหม่คงไม่รู้จักหรือไม่เคยได้ยินมาก่อนด้วยซ้ำว่าเป็นใคร แต่เด็กบางคนอาจจะเคยเห็น มีการแขวนปลาตะเพียนที่ทำจากใบลานทาสีต่างๆ สวยงาม ที่เหนือเปลเด็ก หรือความร่ำรวยของที่ระลึก นี้อาจจะพอเป็นร่องรอยโยงใยเพื่ออธิบายไปถึงว่าแม่ชื่อเป็นใครได้บ้าง

สมัยก่อนการแพทย์ยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ยิ่งโดยเฉพาะในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ชาวบ้านในท้องถิ่นต่างๆ ยังนับถือผี และความเชื่อทางไสยศาสตร์ต่างๆ เป็นที่พึ่งทางใจและทางกายด้วย ถ้าเด็กไม่สบายเป็นต้นว่า ตัวร้อน นอนผวา ก็ถือกันว่าแม่ชื่อให้โทษมาตลอดจน ต้องทำพิธีทั้งข้าวแม่ชื่อ ให้เอาข้าวสุกปากหม้อ (เห็นจะคงง่าย และเป็นข้าวร้อนยังบริสุทธิ์อยู่ ยังไม่มีใครมาคดกิน และเป็นก่อนถึงง่ายกว่าข้าวที่เย็นแล้ว) มาปั้นเป็นปั้น 4 ปั้น ให้อัด 4 สี คือ 1 สีขาว 2 สีเหลือง(คลุกขมิ้น) 3 สีแดง(คลุกปูนแดง) 4 สีดำ(คลุกดินหม้อ) เอาข้าว 4 ปั้นนี้วางลงในฝาละมีหรือในชามหรือในกระทง แล้วหยินขึ้นที่ละก้อน วันที่ตัวเด็ก 3 ครั้ง แล้วกล่าวคำฟาดเคราะห์ว่า

‘แม่ชื่อเมืองล่าง แม่ชื่อเมืองบน แม่ชื่อเดินหน แม่ชื่อใต้ที่นอน มารับเอาก้อนข้าวของถูกไป โรคภัยไข้เจ็บให้หมด ู๊...’หรือ

‘แม่ชื่อเมืองล่าง แม่ชื่อเมืองบน แม่ชื่อเดินหน แม่ชื่อหัวกระโถ แม่ชื่อใต้ที่นอน เชิญมารับ (ก้อน) ข้าวขาว เหลือง แดง ดำ (ว่าเปลี่ยนไปตามสีของก้อนข้าว) ของถูกไป อย่าให้กินข้าวขม อย่าให้กินข้าวนมราก อย่าให้นอนสะดุ้งนอนหวาด หายเจ็บหายไข้’ อย่างนี้ก็มี

กล่าวคำฟาดเคราะห์ดังนี้แล้ว เอาข้าวก้อนสีขาว สีเหลือง และสีแดง ขวางข้ามหลังคาเรือนไป จะขวางก้อนไหนก่อนก็ได้ ไม่มีกำหนด ส่วนข้าวก้อนสีดำให้ขวางไปได้ดุนเรือน หรือโยนลงบนพื้นดินที่ไหนๆ ก็ได้

แล้วเอาน้ำล้างฝาละมีหรือภาชนะที่วางข้าวรดตามไปด้วย ขณะโยนข้าวให้ร้อง “ู๊...” คู่เรียกด้วย บางรายว่าพิธี ขวางข้าวแม่ชื่อให้ทำเวลาพลบค่ำ ที่ใช้ข้าวขาว ข้าวดำ ข้าวเหลือง (ข้าวแดงไม่มี) รวม 3 ปั้น ปาข้ามหลังคาไป เพียงเท่านี้ก็มี บางรายว่าต้องขวางแต่ทิศตะวันออกไป ทิศตะวันตก ที่ขวางข้ามหลังคาจากหน้าเรือนไปหลังเรือนก็มี

ที่ได้เคยเล่าไว้ในตอนเด็กคลอตออกมา เมื่อตัดสายสะดือเอาลงกระดังแล้ว หมอตำแยร้อนกระดัง กล่าวคำว่า “สามวันถูกผี สี่วันถูกคน” ก็น่าจะเนื่องมาจากเรื่องของชื่อเด็กจากเรื่องแม่ชื่อนี้เอง เห็นจะสมมุติให้หมอตำแยเป็นตัวแม่ชื่อ แต่พิธีที่เราทำไม่สู้ตรงกับพิธีเดิมตั้งที่อยู่ในโครงการแม่ชื่อ เราทำตกไปเสียในเรื่องต้องมีเบี้ย 33 เบี้ย และการร่อนนั้นต้องทำเมื่อสามวันล่วงแล้ว ไม่ใช่ทำในวันคลอต และพิธีร่อนต้องทำบัตรพรดี ปั้นรูปเด็กวางลงในบัตรพรพร้อมทั้งเครื่องเล่นของกิน

(อ่านต่อฉบับหน้า)

“ สามวันถูกผี สี่วันถูกคน ”

บทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ :

พระราชกรณียกิจ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช

โดย นศ.จิราวุฒิน จันทรประสงค์

ที่ปรึกษาโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ

สิ่งที่จะเล่าต่อไปนี้ เป็นเพียงสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่
 เป็นพระราชกรณียกิจ ซึ่งมีอีกหลายสิบหลายร้อยรายการ
 แต่คงพอจะเล่าได้สักหนึ่งหรือสองรายการเท่านั้น ใน
 กลางปี พ.ศ. 2536 คือในวันที่ 5 กรกฎาคม 2536
 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จไปที่ Kew Gar-
 den ได้ไปดู Princess of Wales Conservatory ซึ่ง
 เป็นที่ปลูกต้นไม้ที่มีภูมิอากาศต่างกัน 7 แบบ เช่น
 ร้อนแห้ง ร้อนชื้น เย็นแห้ง เย็นชื้น ฯลฯ เมื่อได้
 ทอดพระเนตรเสร็จ ก็สนพระทัยขอลงไปดูข้างล่าง ซึ่ง
 เป็นที่ควบคุมทุกอย่างด้วยคอมพิวเตอร์ ซึ่งต่างกับคน
 ที่ไปชมทั่วไป หลังจากนั้นได้ไปดู Sir Joseph Bank
 Building and Landscape, Jordell Laboratory,
 พิพิธภัณฑ์พืช (Herbarium) และได้สอบถามเกี่ยวกับ
 เรื่อง Database (SEPASAL) เพื่อจะเอามาคิดว่าจะ
 นำมาใช้ประโยชน์อย่างไรกับประเทศไทยได้บ้าง เมื่อ
 กลับมาแล้ว อย่างหนึ่งที่ผู้เขียนคิดว่ามีประโยชน์มาก
 คือได้ทรงโปรดให้ถ่ายภาพตัวอย่างพืชทั้งหมดใน
 พิพิธภัณฑ์พืชของไทย 2 แห่ง คือ กรมป่าไม้และกรม
 วิชาการเกษตร ลงใน CD ROM เอาไว้ ทั้งนี้เพราะ
 ประเทศไทยเป็นประเทศเขตร้อน ดึงเต็มต้นไม้แห้งก็ไม่ได้
 อยู่ในห้องปรับอากาศ ต้นไม้ที่อยู่ในตู้ก็เสี่ยงกับการ
 เสียหายจากแมลงพวกด้วงสามง่ามและมอดบางชนิดพอ
 สมควร ต้องใส่ยากันแมลง เช่น ลูกเหม็นหรือพาราไค
 ทอลโรเบนซินไม่ให้ขาดตู้ ต้นไม้ก็เสี่ยงกับความเสียหาย
 แม้แต่นักพฤกษศาสตร์ไทยขอยืมต้นไม้ของไทยจาก
 สถาบันต่างประเทศ บางแห่งยังไม่ยอมให้ขอยืมเพราะ

ไม่ปลอดภัยนั้น เป็นตัวอย่างที่เก็บมาตั้งแต่ ค.ศ. 1690
 แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเริ่มในยุคที่ 2 ประมาณ 1900-1940
 เมื่อมีนักพฤกษศาสตร์ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มา
 ศึกษาหลายๆ ชนิดมากๆ ก็เสี่ยงกับการถูกทำลาย เช่น
 หยิบจับไม่ระมัดระวังจะเสียหาย ท่านได้มีพระราช
 ประสงค์ให้ถ่ายภาพทุกอย่าง ซึ่งแต่ละพิพิธภัณฑ์มี
 เป็นหมื่นตัวอย่าง โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ใหญ่ๆ นั้น
 บางแห่งเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอทำให้งานค้างค้ำ เริ่ม
 ตั้งแต่เมื่อตัวอย่างแห้งพร้อมป้ายชั่วคราว เมื่อตากและ
 อาน้ำยาแล้วก็ยังคงอยู่ในกล่อง เท่าที่ผู้เขียนสัมผัส
 นั้นเป็นตัวอย่างที่เก่าแก่ถึง 30 ปี กระดาษชั่วคราวก็
 ขาดเป็น 2 ซีก ด้วยความเก่าเนื่องจากกระดาษไม่มี
 คุณภาพ

เมื่อทีมของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอัน
 เนื่องมาจากพระราชดำริฯ มาทำหน้าที่ถ่ายภาพเก็บไว้
 ก็มาพบปัญหาว่าตัวอย่างพอใช้ได้แต่ไม่ได้จำแนกวงศ
 หรือชื่อวิทยาศาสตร์ไว้ ก็จะได้ประโยชน์แก่ผู้ใช้ใน
 อนาคตคล้ายๆ กับคู่มือไม้ และตัวอย่างในกล่อง
 หรือกันตู้ก็มีจำนวนมากถึงหลักหมื่น พระองค์ท่าน
 ก็หาทางให้ CD ROM เหล่านั้นสมบูรณ์โดยเชิญนัก
 พฤกษศาสตร์ที่เกษียณอายุไป และยังมีเวลาที่จะมาช่วยได้
 เพื่อมาตรวจชื่อและจัดเป็นหมวดหมู่เพิ่มขึ้น สิ่งเหล่านี้
 คือการมองการณ์ไกลของพระองค์ท่านว่า ป่าก็หมดไป
 แล้ว มีตัวอย่างเก็บไว้ในตู้ก็กลัวว่าจะเป็นเศษไม้หรือ
 ขยะไป ลูกหลานก็จะไม่มีศึกษาว่าสมบัติของชาติเคย
 มีอะไรบ้าง นอกจากนี้ในอดีตสมัยก่อนสร้างเขื่อนภูมิพล

น้ำจะท่วมเป็นบริเวณกว้างหลายจังหวัด ทีมจากพิพิธภัณฑ์พืชของกรมวิชาการเกษตรและกรมป่าไม้ต่างก็ไปเก็บต้นไม้เป็นตัวอย่างเข้าพิพิธภัณฑ์ หลังจากนั้นต้นไม้ที่เป็น

ชนิดใหม่ของโลกก็สูญหายจนอยู่ใต้น้ำโดยเฉพาะต้นไม้ในวงศ์ Generiaceae มักจะเกิดตามซอกเขาหินปูนและตามเกาะและแก่งต่างๆ หลังจากนั้นก็ถึงเดือนสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่จังหวัดกาญจนบุรี ก่อนที่จะปิดเขื่อนนั้นผู้เขียนได้มีโอกาสไปเพียง 1 วันและพบว่าเป็นสถานที่อุดมสมบูรณ์มาก โดยเฉพาะพวกไม้ที่เราเรียกกันว่าวุ้น เนื่องจากพื้นที่มีหินปูนมากแต่ขณะนั้นก็อยู่ใต้น้ำสูญไปหมด เมื่อเหตุการณ์นั้นผ่านมามีประมาณ 30 ปี ประมาณ พ.ศ. 2536 พระองค์ท่านได้มีพระราชดำริว่ากรมชลประทานจะทำเขื่อนขนาดต่างๆ ซึ่งเข้าใจว่าไม้ใหญ่นักประมาณ 30 แห่ง อยากรู้ให้เจ้าหน้าที่อนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชเข้าไปเก็บตัวอย่างพืชเท่าที่จะทำได้ ทั้งตัวอย่างสดและตัวอย่างแห้ง ผู้เขียนได้มีโอกาสไป 3 แห่งที่ถูกน้ำท่วม คือ มหาชัย อย่างเก็บน้ำห้วยสังเคียด จังหวัดกาฬสินธุ์ โครงการอ่างเก็บน้ำลำตะเพิน 4,700 ไร่ที่อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี และแหล่งสุดท้ายที่จังหวัดตรัง เมื่อทำได้ 3 แห่งแล้วต้องจบไว้เพราะเนื่องจากค่าใช้จ่ายสูงมาก เนื่องจากมีรายละเอียดมาก หากเก็บตัวอย่างแห้งอย่างเดียวก็คงได้รักษาพืชไว้เพียงส่วนหนึ่ง ในทัศนะของผู้เขียนเห็นสมควรที่หน่วยงานของรัฐที่ทำงานด้านพิพิธภัณฑ์พืช น่าจะเข้ามาช่วยหรือ

รับไปได้อย่างเต็มที่ โดยอาจจะตั้งงบประมาณไว้ล่วงหน้า เพราะการทำเขื่อนก็ต้องทราบล่วงหน้าอยู่แล้ว ส่วนงานเร่งด่วนอย่างเขื่อนป่าสักก็ทราบว่า ฝ่ายอนุรักษ์พรรณพืชที่เป็นเอกชนก็สนใจเหมือนกัน ได้พยายามเอาต้นไม้สดส่วนหนึ่งชุดย้ายออกจากเขื่อนน้ำท่วมหรือเก็บตัวอย่างมาตามชื่อเพื่อทำรายงานเก็บไว้

ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2536 ท่านมีพระราชดำรัสว่า ทรงมีพระประสงค์อยากทำการศึกษาต้นไม้ในพฤษที่นครราชสีมา และทำหนังสือดอกไม้ในพระราชวังสวนจิตรลดา ในกรณีหลังได้มีหนังสือ สวนจิตรลดา พฤษชาติพรรณ โดยคณะกรรมการเอกลักษณ์ชาติไทย ใน พ.ศ. 2538 ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำทรงเป็นนักวิชาการ และสนใจศึกษาเกี่ยวกับพรรณพฤษชาติโดยแท้

ส่วนพรรณไม้ป่าพฤษที่จังหวัดนครราชสีมาเป็นกว้างใหญ่ไพศาลมาก ถึงแม้ว่ากรมป่าไม้ได้ออกสำรวจหลายปีแล้วและมีหนังสือชื่อพรรณไม้ในป่าพฤษโดยกรมป่าไม้ออกมาแล้วพร้อมด้วยพรรณไม้ที่แปลกๆ ใหม่ๆ มากมาย แต่ก็ยังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกมาก

สุดท้ายนี้ท่านมีโครงการพัฒนาตามพระราชดำริอีกหลายโครงการที่เกี่ยวข้องกับพรรณไม้ โดยเฉพาะให้เน้นให้เด็กๆ ตามโรงเรียนทั่วประเทศได้รู้จักชื่อต้นไม้เพื่อจะได้รักและหวงแหนต้นไม้ซึ่งเป็นมรดกทางธรรมชาติของไทยให้คงอยู่ชั่วกาลนาน...

๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐

พรรณไม้ใกล้สูญ

มณฑาทิ

Talauma candollei Bl.

ดอกมณฑาทิ ในพุทธประวัติ กล่าวว่า พระมหากัสสปะเถระ พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์บริวาร ๕๐๐ รูป จะเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่กรุงกุสินารา ได้หยุดพักอยู่ข้างทาง เห็นอาชีวกผู้หนึ่งถือดอกมณฑาทิมาแต่เมืองกุสินารา โดยเอาไม้เสียบดอกมณฑาทิเข้าเป็นคั่นกั้นมาต่างร่วม เดิมสวนทางมา พระมหากัสสปะเห็นดังนั้นก็สงสัยมาก เพราะดอกมณฑาทิเป็นดอกไม้ที่มีได้มีในมนุษย์โลก แต่จะปรากฏเฉพาะตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่ครุฑพระมารดา หรือเมื่อประสูติออกสู่มหาภิเนษกรรมณภิสัมโพธิ์ ครุฑเทคนาพระธรรมจักรกระทำมกปาฏิหาริย์ เสด็จจากเทวโลก กำหนดปลงพระชนมายุสังขาร จึงบันดาลตกลงมาจากเทวโลก แต่บัดนี้มีดอกมณฑาทิปรากฏ หรือพระพุทธเจ้าจะเข้าสู่ปรินิพพานเสียแล้ว จึงเข้าไปถามอาชีวกผู้นั้น และได้ทราบที่ พระพุทธเจ้าได้เสด็จสู่ปรินิพพานมาแล้ว 7 วัน พระมหากัสสปะจึงพาพระภิกษุสงฆ์รีบเดินทางไปสู่นครกุสินารา

มณฑาทิ เป็นไม้พุ่ม อยู่ในสกุลเดียวกันกับ บุนนาค ยี่หุบปรี คือสกุล *Talauma* ในวงศ์เดียวกับพวกจำปา จำปี คือวงศ์ Magnoliaceae

มณฑาทิเป็นไม้พุ่ม ใบเดี่ยว ออกสลับ รูปใบหอกขนาดใหญ่ เนื้อใบค่อนข้างเหนียว แผ่นใบมักเป็นคลื่นหรือเป็นลอน ดอกเดี่ยว สีเหลืองอ่อนขนาดใหญ่ ออกตามซอกใบใกล้ๆ ปลายกึ่ง ดอกรูปไข่แหลม หัวแหลมท้าย มักห้อยลง กลีบเลี้ยง 3 กลีบ สีเขียวอ่อนอมเทา หนาแข็ง กลีบดอก 6 กลีบ สีเหลืองอ่อนแข็งจัดเป็น 2 ชั้น เกสรตัวผู้ และตัวเมียมีจำนวนมาก ผล เป็นผลกลุ่ม ดอกจะบานในเวลาเช้ามืด มีกลิ่นหอมแรง

มณฑาทิ	
ชื่อพื้นเมือง	จอมปูน จำปูนช้าง (สุราษฎร์ธานี), มณฑาทิ (สตูล), ยี่หุบ (ภาคกลาง, ภาคเหนือ)
ชื่อบาลี	มณฑาทิระ (มัน-ทา-ระ-วะ), มณฑาทิว (มัน-ทา-ระ-โว)
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Talauma candollei</i> Bl.
ชื่อสามัญ	Magnolita
ชื่อวงศ์	Magnoliaceae
ถิ่นกำเนิด	เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
สภาพนิเวศน์	ชอบแดดรำไร ในประเทศไทยขึ้นได้ดีทางภาคใต้ ที่มีความสูง 50-400 เมตรจากระดับน้ำทะเล
การขยายพันธุ์ประโยชน์	เพาะเมล็ด ตอนกิ่ง ทาบกิ่ง ปูดุกเป็นไม้ประดับ ไม้ดอกหอม

พรรณไม้ใกล้สูญ

มณฑาทิพย์

Talauma candollei Bl.

คอกมณฑาทิพย์ ในพุทธประวัติ กล่าวว่า พระมหากัสสปะเถระ พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์บริวาร ๕๐๐ รูป จะเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่กรุงกุสินารา ได้หยุดพักอยู่ข้างทาง เห็นอาชีวกผู้หนึ่งถือคอกมณฑาทิพย์มาแต่เมืองกุสินารา โดยเอาไม้เสียบคอกมณฑาทิพย์เป็นคันทันกั้นมาต่างร่วม เดิมสวนทางมา พระมหากัสสปะเห็นดังนั้นก็สงสัยมาก เพราะคอกมณฑาทิพย์เป็นดอกไม้ที่ไม่มีได้มีในมนุษย์โลก แต่จะปรากฏเฉพาะตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่ครุฑพระมารดา หรือเมื่อประสูติออกสู่มหาภิเนษกรรมณภูมิสมโพธิ ครัสตเศนาพระธรรมจักรกระทำยมกปาฏิหาริย์ เสด็จจากเทวโลก กำหนดปลงพระชนมายุสังขาร จึงบันดาลตกลงมาจากเทวโลก แต่บัดนี้มีคอกมณฑาทิพย์ปรากฏ หรือพระพุทธเจ้าจะเข้าสู่ปรินิพพานเสียแล้ว จึงเข้าไปถามอาชีวกผู้นั้น และได้ทราบว่ พระพุทธเจ้าได้เสด็จสู่ปรินิพพานมาแล้ว 7 วัน พระมหากัสสปะจึงพาพระภิกษุสงฆ์บริวารเดินทางไปสู่กรุงกุสินารา

มณฑาทิพย์ เป็นไม้พุ่ม อยู่ในสกุลเดียวกับ มณฑาทิพย์ ยี่หุบปรี คือสกุล *Talauma* ในวงศ์เดียวกับพวกจำปา จำปี คือวงศ์ Magnoliaceae

มณฑาทิพย์เป็นไม้พุ่ม ใบเดี่ยว ออกสลับ รูปใบหอกขนาดใหญ่ เนื้อใบค่อนข้างเหนียว แผ่นใบมักเป็นคลื่นหรือเป็นลอน ดอกเดี่ยว สีเหลืองอ่อนขนาดใหญ่ออกตามซอกใบใกล้ๆ ปลายกิ่ง ดอกรูปไข่แหลมหัวแหลมท้าย มีก้านห้อยลง กลีบเลี้ยง 3 กลีบ สีเขียวอ่อนอมเทา หนาแข็ง กลีบดอก 6 กลีบ สีเหลืองอ่อนแข็งจัดเป็น 2 ชั้น เกสรตัวผู้ และตัวเมียมีจำนวนมาก ผล เป็นผลกลุ่ม ดอกจะบานในเวลาเช้าตรู่ มีกลิ่นหอมแรง

มณฑาทิพย์

ชื่อพื้นเมือง	จอมปูน จำปูนช้าง (สุราษฎร์ธานี), มณฑาทิพย์ (สตูล), ยี่หุบ (ภาคกลาง, ภาคเหนือ)
ชื่อบาลี	มณฑาทิพย์ (มัน-ทา-ระ-ระ), มณฑาทิพย์ (มัน-ทา-ระ-โว)
ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Talauma candollei</i> Bl.
ชื่อสามัญ	Magnolia
ชื่อวงศ์	Magnoliaceae
ถิ่นกำเนิด	เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
สภาพนิเวศน์	ชอบแดดรำไร ในประเทศไทยขึ้นได้ดีทางภาคใต้ ที่มีความสูง 50-400 เมตรจากระดับน้ำทะเล
การขยายพันธุ์	เพาะเมล็ด ตอนกิ่ง ทาบกิ่ง
ประโยชน์	ปลูกเป็นไม้ประดับ ไม้ดอกหอม

พจนานุกรมคำศัพท์
ตัวแก้ว

พจนานุกรมศัพท์ฉบับนี้ได้รับความเอื้อเฟื้อจากน้องๆ นักพฤกษศาสตร์มือซุ่ม รุ่น 4 สาขาวิชา ฝ้ายประดอม ส่งมาให้ ต้องขอขอบคุณท่านอาจารย์ผู้สอนและน้องๆ กลุ่มจามจุรี ทุกคนนะคะ และบ้าน้องๆ ที่ได้อ่านบทกลอนนี้ แล้วอยากจะส่งของตนเองมาบ้าง ก็ยินดีนะคะ

การศึกษาพรรณไม้ที่ช่องเขาขาด
และสวนสมุนไพรเขื่อนเขาแหลม จ.กาญจนบุรี

ป่าเมืองกาญจนบุรี	ล้วนมีพรรณไม้
ทั้งชุมชนเกิดไทย	กล้วยไม้ก็มี
โลเคนเห็ดค่อมอส	ตลอดทุกที่
เปราะไม้หลากสี	อีกพืชจันทระเขียว
พิลังกาสา	จำปาดอกเดี่ยว
มะนาวส้มเปรี้ยว	นางแย้มสีนํ้าทม
ยอดไฟชิงช้า	น้อยหน่ามะยม
ทับทิมผลกลม	บุณฑริกกันภัย
แก้วมะลิรัก	ต้นสักพริกไทย
กระชายตะไคร้	พยอมกะเพรา
ข่อยจำปีงู่น	พิกุลส้มเช้า
อบเชยสะเดา	น้ำนมราชสีห์
เคยหอมทุตตาน	แว่นบานบุรี
ต้นกล้วยน้ำว้า	ต้องใช้มือปอก
ไม้แดงสมพง	สนปรังไว้ดอก
สาหร่ายแหงจอก	กระท้อนแก้มืด
พญาไร้ใบ	เราใช้แก้มิซ
โมกมัมมะขวิด	พลับพลึงเกลื่อนกลาด
ต้นกุหลาบมอญ	กระท้อนพุทธรักษา
มีมากไม่ขาด	อยู่ในเมืองกาญจนบุรี
มะเฟืองมะไฟ	ใครใครก็ทาน
กินกันมานาน	อร่อยเหลือหลาย
พรรณไม้เกตุธานี	คำนี้มีมากมาย
ใช้แล้วสบาย	เพราะเป็นสมุนไพร

กลุ่มจามจุรี

16 ตุลาคม 2541

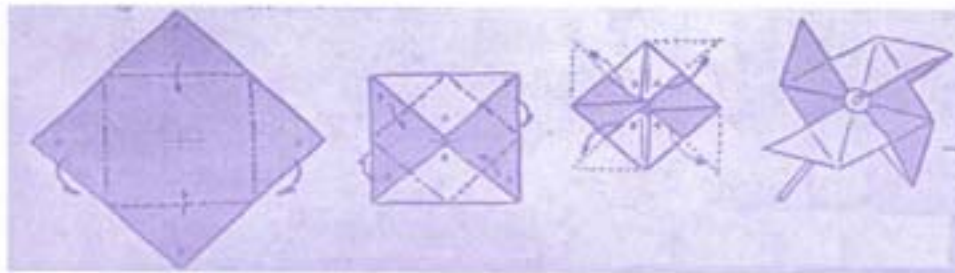
ตัวสติ๊กเกอร์ค่ะ สมทนายกำลังมาเยือนเมืองไทยอีกแล้ว ปีนี้ที่บ้านของน้องๆ เป็นอย่างไรบ้างคะ น้องๆ ต้องระวังสุขภาพด้วยนะจ๊ะ อากาศเย็นเดียวจะเป็นหวัด ต้องทำร่างกายให้อบอุ่นอยู่เสมอ นะคะ ฉบับนี้พี่ป๊อนำ กังหันลมรับลมทนายมาฝากน้องๆ ด้วย น้องๆ ลงมือทำกันดีกว่าจ๊ะ

อุปกรณ์

1. กระดาษ (ถ้าเป็นกระดาษสีสองหน้าจะสวยมาก)
2. กาว
3. ไม้บรรทัด
4. สวด หรือไม้แขวนเสื้อที่ไม่ใช่แล้ว (ทำด้วยเส้นสวด) สำหรับทำแกนถือกังหัน

วิธีทำ

1. ตัดกระดาษสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 8 นิ้ว x 8 นิ้ว หรือ 10 นิ้ว x 10 นิ้ว
2. พับกระดาษตามวิธีพับรูปที่ 1, 2, 3, 4 หรือรูปที่ 1, 2, 3, 4, 5
3. นำกระดาษตัดเป็นวงกลมเล็กๆ ทากาว แล้วนำมาติดตรงกลางกับกังหันทั้ง 2 ด้าน
4. นำเส้นสวดเจาะตรงกลางสำหรับเป็นแกนถือกังหัน (ตามรูป)

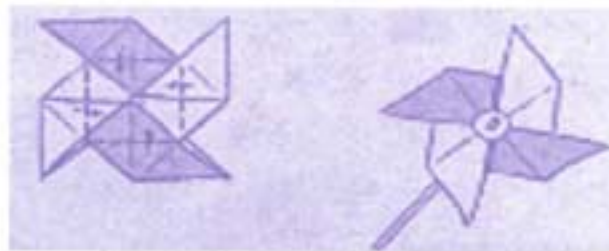

รูปที่ 1

รูปที่ 2

รูปที่ 3

รูปที่ 4

รูปที่ 5

ผ่าป๊อบยางกล้วย

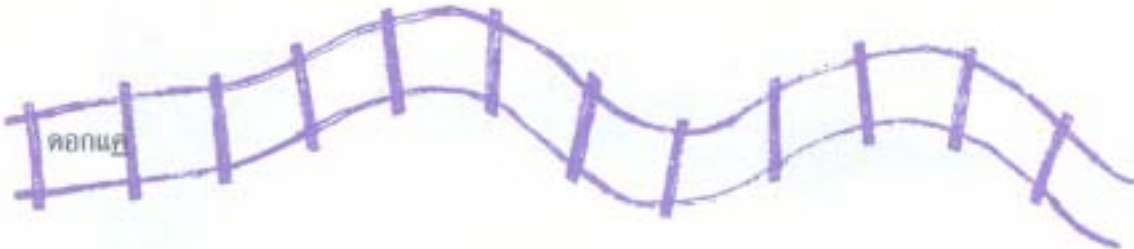
ถ้าเสื่อผ้าเปื้อนยางกล้วย ให้เอามะนาวผ่าๆ เลือกเอาที่มีน้ำมากๆ มาผ่าซีกแล้วเอาทางด้านที่ผ่านมันมาดูที่บริเวณที่คราบยางกล้วยเปื้อน สักครู่ยางกล้วยก็จะค่อยๆ จางหายไป จากนั้นจึงเอาผ้าไปซักตากปกติ

มูมนี้มีรางวัล

ฉบับนี้น้องๆ จะได้สนุกกับการหาคำที่เกี่ยวกับพืชผักสวนครัว ซึ่งพี่จะใช้ชื่อเกมนี้อ่า **พืชผักในวงรถไฟ** ซึ่งพี่ก็จะให้น้องๆ ทหารายชื่อพืชผักสวนครัวมาให้สัก 10 ชื่อหรือจะมากกว่านั้นก็ได้อีก แต่ห้ามน้อยกว่า 10 ชื่อ ซึ่งพี่คิดว่าที่บ้านของน้องๆ คงจะปลูกผักสวนครัวหรือผักที่ใช้ประกอบอาหารเอาไว้ทานเองกันบ้าง และอย่าลืมบอก *ประโยชน์* มาด้วยว่า ผักแต่ละชนิดใช้ประกอบอาหารอะไรได้บ้าง และชื่อของพืชผักแต่ละชนิดจะต้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป พี่ก็มี *กติกา* อยู่ว่า จุดเริ่มต้นของคำแรกคือ **ดอกแค** ซึ่งเป็นคำที่พี่นำมาให้น้องๆ เป็นคำแรกอยู่ในวงรถไฟ และให้พยัญชนะตัวสุดท้ายของคำแรก เป็นพยัญชนะต้นของคำต่อไป ซึ่งในแต่ละคำจะเกี่ยวโยงกันเป็นลูกโซ่

ตัวอย่าง เช่น

ตะไคร้	ระกำ	กระชาย	ยี่ห่วย
--------	------	--------	---------

ที่ปรึกษาทางวิชาการ : ศ.พิเศษ ดร. ประจักษ์ วานานนท์, ผศ.จิราวุธสิน จันทารประสงค์, ศ.พนาว์ อดิอนวงค์ญาติ, คณะอาจารย์ภาควิชา
 พฤษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะอาจารย์ภาควิชาพฤษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 ที่ปรึกษาฝ่ายผลิตและเทคนิค : คุณธีรวัฒน์ พิกทองพรวณ, คุณชนภัทร์ อินเถือ, คุณเอกวุฒิ อรุณสาธานนท์, คุณฉวีวรรณ วุฒิจันทร์,
 คุณสุนทรวิทย์ เสงี่ยมาร.
 ดิฉันที่ : ฝ่ายอิเล็กทรอนิกส์ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สวนจิตรลดา
 เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10303 .
 ติดต่อได้ที่ : คุณพรวิทย์ จุฑามาศ
 สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
 สวนจิตรลดา อ.ราชวิถี เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10303, โทร. 282 0665, 282 1850 โทรสาร. 282 0665